

Kontinent

DŽIM KREJS

Preveo
Nenad Dropulić

■ Laguna ■

Naslov originala

Jim Crace
CONTINENT

Copyright © Jim Crace, 1986.

Translation Copyright © 2006 za srpsko izdanje, LAGUNA

*Daleko, daleko, postoji sedmi kontinent –
sedam naroda, sedam gospodara, sedam mora.*

A njihov posao su trgovina i sujeverje.

Pikletije, Istorija, IV, 3.

Jedan

Lobanja koja govori

Razmislite o svom nasledstvu, kolege studenti. Nabrojte i procenite. Vi ste sinovi i kćeri bogatih ljudi. Ko osim bogatih očeva ima novca za školarine, mito za ispite, diplomske toge? Sračunajte vrednost tih porodičnih poslova – uvozno-izvoznih kompanija, firmi za prevoz autobusima i kamionima, farmi na obali, preduzeća za trgovinu pilićima i jajima, lanaca odmarališta, nizova pijačnih tezgi. Uključite takođe i zemlju u gradu i na selu, kuće u Novom naselju, uloge u inostranim bankama. Oduzmite svu ličnu imovinu i podelite ostatak s brojem sinova i kćeri koje su vaši roditelji doneli na svet. I evo, dobili ste lepu sumicu, svoje nasledstvo. Nemojte želiti da vam roditelji umru. Dug život i mudrost svima njima. Ali budite bezbrižni – oni ne mogu živeti zauvek, a kada umru, vaša udobnost biće obezbeđena. Vi ste naslednici krajnje savremenih poslovnih ljudi. Nasledili ste navike bogataša, skup naglasak, raskošan ukus. Pričate o putovanjima u Pariz i Njujork; sedeli ste po kafeima, bez imalo stida, i poručivali vina i pivo i plitke šolje kafe na francuskom i engleskom; razgovarate o politici, poslovima i književnosti;

stvarate veze; na privatnim večerama s lakoćom savladavate artičoke i avokado, cigare i društvene igre. Za vas je ceo svet jedno. Vi ste internacionalisti. I to je takođe vaše nasledstvo. Za vaše ambicije nema granica.

Silno uživam u susretima s vašim očevima. Vaši očevi nikuda ne žure. Blago su ljubopitljivi. „Da li ja to čujem šumski naglasak, Loudo?“, pitaju me. „Čime se bavi vaša porodica? Drvetom ili poljoprivredom? Ko je vaš otac? Koliko ljudi zapošljava?“ Sedimo i kujemo odgovore koji uključuju izmišljene široke ravne doline, spore reke duboke do ramena, spokojna sela od hiljadu domaćinstava. Dve i po hiljade hektara plodne zemlje ishranjuje šume katranovih stabala crne kore, polja kukuruza i suncokreta, stada krava muzara. U dobroćudnom središtu ovog raja moj izmišljeni otac i njegovi isto tako izmišljeni računovođa i upravnik imanja raspravljaju o poljoprivrednim planovima. S piste skromna cesna poleće da donese zalihe. Ljupka služavka donosi ledenu vodu s nanom i medene kolačiće. U štali moje majka i sestre pričaju o punokrvnim konjima.

„Gde se vaš otac snabdeva?“, pitaju me vaši očevi. „Ko prodaje njegovo mleko? Ko kupuje njegovo kukuruzno ulje? Ko mu prerađuje katranovo drvo? Posедуje li strugare ili se trupci šalju rekom i prodaju trgovcima na licitaciji? Ko vodi njegove poslove u gradu?“ Na ta pitanja ne mogu da odgovorim. Sležem ramenima i iskazujem svoje neznanje. Loše pamtim imena i brojeve, kažem vašim očevima. Suviše sam zadubljen u svoju nauku, u zamršenosti biologije. „Zašto onda“, ne odustaju oni, „ne poznajemo vašeg oca? Zar vaš otac nikada ne dolazi u grad? Naša kuća je njegova kuća. Dovedite ga kod nas. Neka vidi da se njegov sin kreće u dobrom društvu. Obećajte nam, Loudo, da ćete dovesti oca kod nas.“

Ne mogu da zadovoljim njihovu radoznalost. Ali prekrštam noge i dozvoljavam da vide moje skupe, u Rimu sašivene pantalone i španske kožne cipele. Oslanjam ruke na naslone njihovih kaučeva od bambusa i pokazujem neupadljivu svetlucavu narukvicu i zlatni sat. Moj otac je svakako bogat. Ja sam bez sumnje iz unutrašnjosti, s obzirom na moje od vremena otvrdlo čelo, grube ruke, praskavi naglasak. Bogatstvo i poreklo ne mogu se prikriti. Ako vaši očevi i sumnjaju u moju sliku života kod kuće, ne trude se da me pritiskaju i dovedu u neugodan položaj. „Loudo je sanjar“, kažu. „Ili je tako, ili nešto krije. Nešto u vezi s vladom. Nešto vojno. Nešto što vredi mnogo novca, to je sigurno. Možda imaju zlata na svojoj zemlji. Ili mesinga. Kakva lovina za neku devojkul! Njegovo nasledstvo stalno se umnožava. Naša vrata su uvek otvorena za mladog Louda.“

Mladi Loudo putuje kući jednom godišnje, kolege studenti, za Žetveni raspust, dok se vi odmarate u svojim vikendicama na obali Mu ili koketirate po Menhetnu. Široka ravna dolina i lenja reka koje sam opisao zaista postoje. Ali još sam čitav dan puta udaljen od svog doma. Noćim u Domu odmora. Kamioni voze samo dovde. Ljupka služavka koju sam opisao vašim očevima nije potpuna izmišljotina. Ona radi u Domu odmora i spava s kamiondžijom. Ne znam da kažem ko živi u velikoj kući s verandom. Tu nema punokrvnih konja, nema avionske piste. Ali ovo *jeste* raj. Tako sam mislio i kad sam bio mali – žuti klipovi kukuruza, zlatni krugovi suncokreta, debele savršene krave.

U zoru ostavljam kod čuvara svoju gizdavu gradsku odeću i, u seljačkoj bluzi i s kapom na glavi, krećem u dolinu na iznajmljenoj mazgi. Posle petnaestak kilometara (već umoran i nervozan), ostavljam za sobom gumasti miris plantaža katranovog drveta i penjem se kroz bezmirisni gustiš trnja i bagrema. Gušteri jurcaju i staju u mestu kao plesači na svadbi. Goveda su ovde mršavija i nemirnija, teraju muve

repovima i gnječe trnje i suhu travu debelom kožom usta i stomaka. Ne sklanjaju se pred mazgom. Ne pokoravaju se ničemu osim zvižduka mladog pastira. Goveda pripadaju rasi opasnih auroha, čokoladnosmeđoj pasmini sa širokim crnim pojasom. Mleko im je vrlo masno, ali meso im sporo sazreva. Balega im iskri i svetluca na vatri. Koža im je tvrda i masna – dobra samo za torbe i obuću. Sir od mleka ovih krava mastan je i mek poput voska, a miriše na drvo.

Bogati zemljoposednici iz doline klone se ove oblasti. Ne zanimaju ih ova skromna stoka i jalova zemlja. Opasani aurosi su loša investicija. Porečna stoka je deblja, poslušnija, plodnija. Ali ovde stada ipak pružaju mnogo – hranu i ogrev, grubu odeću i đubrivo. Porodice ne bi mogle opstati bez desetak krava oplođvanih jednom godišnje. Niko to ni ne pokušava. Svi su veselo opsednuti stokom. Svako grlo nosi oko vrata pažljivo ispletenu ogrlicu od slame sa znakom porodice načinjenim od čvorova i petlji. U svaku ogrlicu je, poput značke, utaknuta grančica divizme, da štiti govedo od bolesti i zlih čini. Melem od divizme privija se na bolesna vimena. Laticе visokih žutih šiljatih cvetova divizme s poštovanjem se dodaju u sir. Nigde nema sujevernijeg naroda niti razmaženije stoke. Nigde u zemlji nema ubogijih seljaka.

Vaši očevi odmahuju glavom i dive se mom satu i narukvici, mojoj skupoj odeći i bogatom obrazovanju. Kad bi me videli sada, kolege studenti, na mazgi, kako otpozdravljam susedima i obilazim njihova ravnodušna goveda, još više bi se pitali kakav je izvor mog bogatstva. Da li bi me s dobrodošlicom dočekali u svom domu odevenog u krutu bluzu i sa seljačkom kapom na glavi? Da li bi se obradovali mom ocu kad bi došao u grad?

U poslednjem selu pre doline u kojoj živi naša porodica, sinčić jednog seljaka vodi me njihovoj kući da se malo osvežim.

Moja iznajmljena mazga je napojena i oprezno vezana podalje od iskušenja leja paradajza, lubenica i divizme. Donose mi posudu namirisane vode i komadić gostinskog sapuna. Dečak iznosi slatki čaj od nane i jelo od jogurta i krastavaca. Žele da čuju nešto o mom životu u gradu. Opisujem kuhinjske hladnjake i klimatizovane prodavnice, saobraćaj i bioskope, konzerviranu hranu i noćne klubove, igrališta za golf i liftove. Nudim ih američkim cigaretama s filterom. Svi, od dečaka do staramajke, prihvataju i zamišljeno pučkaju.

„Jesi li bio u noćnom klubu?“, pitaju.

„Jesam, mnogo puta. Pozivali su me očevi mojih prijatelja. Sedeli smo za stolom blizu bine. Nastupala je prelepa pevačica iz Rima. Svirao je orkestar. Bila je tu i egzotična igračica koja se gotovo sasvim svukla i izvodila zvezdu među posetiocima. Bilo je muzike za ples i devojaka s kojima je moglo da se pleše.“

„Jesi li plesao, Loudo?“

„Nisam, ne s devojka. Ali jednom sam se napio od francuskog vina i odigrao sam jednu našu seosku igru, onu kada vezanih očiju skakućete oko jaja, i to nasred pozornice, obasjan reflektorima, dok se orkestar mučio da pogodi melodiju. Razbio sam desetak jaja i jednu vinsku čašu, ali nikog nije bilo briga za to. U noćnom klubu možeš da se ponašaš kako te je volja. Sve je dozvoljeno dok god imaš para da platiš. Jaja i čaša upisani su u račun.“

Moje domaćine raduje pomisao na jaja koja sam porazbijao u gradu. Grle me i ljube, mrse mi kosu, štipaju me za obraze. Ovde nije *faux pas** dodirivati se.

„Spremili smo telence za tvog oca“, kaže mi majka porodice prisno mi spustivši tanke ruke na ramena. „Hoćeš li ga povesti sada sa sobom? Stado je nemirno. Privezali smo tele u

* Franc.: neprikladno ponašanje ili postupak, naročito u društvu. (Prim. prev.)

kolibu, ali stado je ipak uznemireno. Zna da je tele tamo.“ Uzima veliki okrugli sir i spušta ga, umotanog u krpju, na tlo pred mojim nogama. „Ovo je za tvog oca“, kaže, „ako uzme tele.“

„Pokaži mi ga“, kažem.

Vodi me iz dvorišta do malene kolibe podalje od kuće i sklanja kožu s ulaza. Izvode mladu kravu na otvoreno. Spuštam se na kolena da je pregledam. Genitalije su joj teško deformisane, vagina joj je široka i razjapljena, otkriva uvećani klitoris i vunasti pramen stidnih dlaka. Vimena su joj zakržljala. Nabor kože – rudimentarni penis – pruža joj se od vimena do pupka. Ona je jalovica, deformisana, ukleta i polno nerazvijena bliznakinja bika. Ona je izopačeni demon plodnosti. Privezujem je mazgi za sedlo (pokušava da je uzjaše, da je uzbudi) i polazim ka kući svog oca i njegovom stadu od devedeset istih takvih goveda.

„Blebetanje, blebetanje“, kaže moj otac. „Je li to jedino što si pokupio u gradu?“ Odmotava susedov sir i prinosi ga nosu. „Hmmm, premlad.“ Bogatstvo ga nije oslobodilo, nego ga je razmazilo. Izgleda zlo i lukavo, grub je, silovit kad se brani, uskogrud, voli da ga neko obraduje i lako se vređa. Zlostavlja me svojim neznanjem. Ja njega zlostavljam svojom učenošću. Pružam mu udžbenik. (On ne zna da čita, naravno.)

„Znači, ovo je blebetanje? Obrazovanje koje si mi kupio, najnovija znanja – sve je to za tebe samo 'blebetanje'?“ Čitam iz knjige: „Telad-blizanci imaju zajedničke membrane i zajedničke krvne sudove. U devet od deset slučajeva kada je žensko tele blizanac muškom, hormoni muškog teleta, smatra se, sprečavaju normalan razvoj ženskog teleta. Polne žlezde ženskog teleta često nalikuju nefunkcionalnim testisima, njihovi jajovodi i materica često su samo delimično razvijeni...“

„Blebetanje“, kaže moj otac. Napolju, pod dugim senkama sutona, jalovice, njih devedeset i jedna, zakržljale i plašljive, gurkaju njuškama plastove suve trave.

„Nema ničeg neobičnog, čarobnog ni zlokobnog kod ovakvih krava“, kažem mu. „Slušaj šta kaže knjiga! Postoji... jednostavno... biološko... objašnjenje. One su prosto zlosrećne bliznakinje.“ Moj otac trlja palcem o kažiprst da označi Novac. Širokim pokretom prelazi po sobi da pokaže svoje bogatstvo: grupisane uglačane parafinske lampe, večito nemu italijansku harmoniku bogato ukrašenu srebrnim obrubima i sedefom, radio (odavno mrtvih baterija), boce brendija i negrite, tepihe i tapiserije, časovnike i ogledala, veličanstveni sef koji je moj deda dovukao iz grada na magarcu 1934. Bleska zlatnim zubima, zlatnim prstenjem i zlatnim ključem porodičnog sefa.

„Blebetanje“, kaže.

Ujutru na verandi nalazimo usnulog mladića umotanog u ćebe. Moj otac ga budi, hrani ga kiselim hlebom i sirom i napaja slabim čajem od nane. Mladić se uskoro ženi i došao je da kupi mleko jalovica. Moj otac, poput prodavca bicikala ili pisaćih mašina, nabraja osobine svog proizvoda. Vekovima već njegova porodica snabdeva mladiće mlekom jalovica, kaže. On prodaje samo najbolje mleko, nerazvodnjeno i sveže. Daje dobro mleko za poštenu cenu. Mora da pazi na porodični ugled. Potencija je zamršena stvar. On je jednostavan čovek i ne ume da objasni pojedinosti. Ali hiljade zadovoljnih mušterija svedoče o tome da mleko jalovica pomaže mladom čoveku prve bračne noći. Ono zaista uspeva. Niko se nije vratio nezadovoljan niti se žalio da je mleko beskorisno.

„Pij mleko na dan venčanja“, kaže podižući prljavu teglu, „i žena će ti biti zadovoljna. A kada budeš pozeleo decu, dođi ponovo i kupi još. Rađaće ti se sinovi.“ Mladić mu pruža čvrst smotak novčanica. On i moj otac se grle. Otac mu

sipa čašu jakog pića za put i poklanja mu jednu teglu mleka jalovica.

Dve žene su ovo posmatrale skrivene među stablima aloje. Kad je mladoženja otišao, pozvale su mog oca i pokrile lica šalovima. One su sestre. Jalove. Obe su udate već osam godina. Muževi ih vole. „Ali nemamo dece.“ Moj otac ih savetuje. „Neplodnost je zamršena stvar“, objašnjava. „Ja nisam obrazovan čovek. Ne razumem pojedinosti. Razumem samo ono što sam video rođenim očima i ono što sam naučio od svog oca, dede, pradede – a sve su to bili čestiti ljudi. Pijte moje mleko za vreme mesečnice. Dajte i muževima da popiju malo pre nego što legnete zajedno. Imaćete dece.“ Gledam mršave članke žena, njihova vitka koščata tela, šake krupnih zglavaka i krute prste koji cimaju šalove. „I jedite mnogo voća“, želim da im kažem. „Svežeg mesa. Zelenog povrća. Sira. Običnog, jeftinog kravljeg mleka. Trebaju vam vitamini, belančevine i gvožđe. Onda ćete imati dece.“

Jedna žena kreće napred, izlazi na čistinu između šumarka i kuće. Stavlja novac ispod kamena i vraća se svojoj bojažljivoj sestri. Moj otac dodiruje grudi, tamo gde mu je, prema njegovim nenaučnim predrasudama, srce, i zahvaljuje im. Prilazi da zameni novac posudama sa sivim mlekom. Sestre sada zajedno hitaju do kamena, uzimaju mleko i odlaze.

Uveče na gotovo sasvim beloj mazgi stiže jedan čovek, očev vršnjak. Otac pali sve lampe da označi važnost svog gosta, starog prijatelja i starešine važne porodice. Ispijaju po veliku čašu pića i blago se podsmevaju mojim studijama na univerzitetu, mom krutom gradskom držanju, glatko izbrijanom licu.

„Postao si lobanja koja govori“, kaže mi očev prijatelj. Moj otac se cereka. „Šta? Ne znaš tu priču?“ Naravno da je znam. To je narodna priča, toliko poznata deci na svim kontinentima da je čak ni premoreni učitelji više ne priča-

ju. Ali ovaj čovek živi u mnogo manje zamršenom kosmosu nego što je učionica. Žarko želi da ispriča priču. Ništa ga ne može sprečiti. Naslanja se na jastuke i ispija piće. „Bio jednom jedan mladić“, kaže, „baš kao ti. Ostavio je oca, stada i susede u rodnom selu i otišao u grad. Život će mu tamo biti lakši, mislio je. Čitavu godinu od njega nije stiglo ni glasa. Zaboravili su mu lice. Nije se javio ni ocu ni dragani. A onda se, jednog dana, pojavio. Obučen poput Amerikanca. Pun sebe i svog novog načina života. I kakve je samo priče imao da ispriča! Pomislio bi čovek da je otkrio raj. Hvalisao se da je u gradu doživio prosvetljenje. 'Glupost!', rekoše mu svi. 'Nema novih znanja. Sve mudrosti su stare.' Ali ovaj mladić mislio je da je najpametniji. 'Nije tako', rekao je. 'Slušajte šta se meni dogodilo. Jedne noći išao sam gradom. Zalutao sam. Bio sam pripit. Pronašao sam staru lobanju skrivenu u grmlju. Podigao sam je i upitao: Otkud *ti* ovde? A lobanja je odgovorila! Rekla je: Govor me je doveo ovamo. Jeste li ikad čuli za takvo čudo? Odmah sam došao pravo u selo da vam kažem za lobanju koja govori.'

Pa, njegov otac i njihovi prijatelji slatko su se nasmejali. 'Grad ti je pomutio pamet', rekli su mu. 'Da te nije udario kamion? Ili su gradska pića prejaka za tebe?' Ali mladić nije odustajao. Šta oni znaju o velikom, širokom svetu? Pokazaće im on ko su i šta su! Glupe tikve! Doneće lobanju u selo. Onda će morati da progutaju svoje reči. 'Pa, donesi je', rekao mu je stric. 'Ali ne zaboravi kako si nas uvredio. Ne vraćaj se bez te tvoje lobanje koja govori, ili ćeš naneti većitu sramotu sebi i svojoj porodici.'

I tako se mladić vratio u grad. Otišao je do mesta na kom je pronašao lobanju i, da, još je ležala tamo, onako kako ju je ostavio. 'Šta te je dovelo ovamo?', upitao ju je. Tišina. 'Šta te je dovelo ovamo? Šta te je dovelo ovamo?' Lobanja je i dalje ćutala.

Naš pametni mladi prijatelj vraćao se tamo svaki dan i pokušavao da zapodene razgovor. Ništa. Šta da radi? Kako da se vrati u selo bez svoje lobanje koja govori? Kako da ostane u gradu bez pomoći porodice? Preostajalo mu je samo da uporno pokušava s lobanjom. Ostao je bez hrane, posla i krova nad glavom. Niko mu nije pomogao. I zašto bi? Bio je stranac, ludi stranac koji razgovara s kostima. 'Šta te je dovelo ovamo? Šta te je dovelo ovamo?' Bivao je sve gladniji. Prljaviji. Mršaviji. Slabiji. Očajniji. I onda je, naravno, umro, pao je na tlo pored stare ljudske lobanje. I lobanja je najzad otvorila svoje žute čeljusti i upitala: 'Šta te je dovelo ovamo?' I šta misliš da je mladićev leš odgovorio?"

„Blebetanje“, rekao je moj otac.

„Govor me je doveo ovamo“, izrecitovao sam poslušno.

Očev prijatelj me je postideo da bi prikrio sopstvenu nelagodu. Ovo nije bila samo prijateljska poseta. Došao je poslom. Strasti ključaju u njemu. S jedne strane, on je muž postidjen ženom kojoj se trudnoća toliko zgadila da odbija da deli postelju s njim. S druge, on je razmetljivi ljubavnik koji je bacio oko na jednu ovdašnju udovicu. Kako da uspe kod te žene dvostruko mlađe od sebe? „Daj mi nešto, stari prijatelju“, kaže, „čime ću osvojiti njeno srce.“ Moj otac teatralno razmišlja, a onda savetuje lukavu dvostruku primenu mleka jalovica. Šta bi drugo?

„Strast između muškarca i žene je zamršena stvar“, objašnjava. „Ko bi razmrsio takvo klupko? Moje mleko može da pomogne – ali zašto i kako, ko to zna? Zbolela bi te glava od traganja za odgovorima. Samo veruj iskustvu hiljada drugih ljudi. Uzmi jednu teglu za tvoju udovicu. Potajno sipaj ovo mleko u njeno obično sveže mleko. Ona će početi da misli o ljubavi. Samo, njena ljubav biće nasumična. Moje mleko ne stvara čuda. Ne mogu je navesti da te izdvoji od ostalih. Ali ako stalno budeš pored nje, pa, kada se nežnost

rodi u njoj, bićeš u prednosti. Druga tegla je za tvoju ženu. Možda će promeniti mišljenje.“

Očev prijatelj vadi novčanice iz bisaga i stavlja ih pod gotovo praznu bocu. „Postaraj se da mi daš najsvežije i najbolje mleko“, kaže.

Gotovo je ponoć; njih dvojica bude usnulu jalovicu i vode je na svelost štale. Ružna je, deformisana i ljutita. Moj otac se saginje i povlači je za kržljivo vime. Muči se pod sopstvenom senkom, leđima zatvarajući pogled svom prijatelju. Nešto kasnije okreće se i pokazuje posudu napola punu neke neprozirne tečnosti, malo mokraće, možda, pomešane s gustim goveđim izlučevinama. Kravino vime je grubo i odrano. Moj otac ga maže melemom od divizme, a onda se uspravlja da pokaže ono što je uspeo da izmami iz nerazvijenog vimena. „Mleko“, kaže. „Dobro i sveže!“

„Jalovice ne daju mleko“, kažem ja. „Ne mogu da daju mleko i ne daju mleko.“

Obojica se cerekaju. „Lobanja koja govori“, kaže moj otac.

Danas je nad selom kružio helikopter. Podigao je silnu prašinu leteći nad suvom zemljom i travom. Lisice, sove i voluharice, umesto da spavaju po rupama i jamama, bežale su od ljutite oluje koju je helikopter podigao. Pilot traži ravno mesto za sletanje. Mašina se najzad spušta uz ivicu sela. Motori se gase i za trenutak se čuje samo žalosno mukanje teleta odvojenog od stada. Svi seljani žure da dodirnu helikopter. Ovo je prva letelica koja se spustila ovde.

Iz helikoptera izlazi žena. Ima staro preplanulo lice i mladu plavu kosu. Ko od nas govori nemački, engleski ili francuski, želi da zna.

„Engleski“, kažem ja. „Malo francuski. Na usluzi sam vam, naravno. *Je ne demande pas mieux. Cela va sans dire.*“*

* Franc.: Ne tražim ništa više. To ne treba ni spominjati. (Prim. prev.)

„Odlično. Recite mi, poznajete li čoveka koji poseduje stado jalovica?“

„On je moj otac.“

Oduševljena je. Pruža mi široku ruku. „Zovem se Ana“, kaže. „A vi?“

„Loudo.“ („Loudo, Loudo“, ponavljaju moji susedi, prepoznavši reč.) Ona je filmska rediteljka iz Švedske, kaže. Snima dokumentarac. Da li bi bilo moguće snimiti selo, razgovarati s mojim ocem, videti stado jalovica? Okrećem se i pitam susede. Da, da, kažu. Neka snimi selo. Naša kuća je i njena. Ona predstavlja pilota, svog kamermana i tonskog tehničara. Oni se smeše i mašu nam dok prevodim njihova imena i zanimanja.

„Želite li da se provozate helikopterom?“, pita pilot. „Možete da vidite selo odozgo.“ Niko se ne javlja.

Vodim Anu i njenu ekipu stazom do našeg imanja. Zainteresovana je i oduševljena svim što vidi. Piše beleške. Pita za imena cvetova i male dece. Objašnjavam joj značenje kraljnih ogrlica i pomazem joj da izgovori neke svakodnevne reči. Zanima je, kaže, živi folklor. Snimala je u trideset zemalja, ali još nije izgubila sposobnost da se čudi. „Čim sam načula o ovim jalovicama“, kaže, „ostavila sam sve i doletela pravo ovamo. Sve je tako očaravajuće, tako naivno.“ Ali ne, ona ne kritikuje. Divi se naivnosti. Toga u Švedskoj nema. Jesam li ikada bio u Stokholmu? Nisam? To mora da se udesi. Razgovaraće o tome sa svojim poznanikom u ambasadi. Ali prvo traži svu moju pomoć dok snima film. Hoću li joj to učiniti? Hoću li ubediti oca da pristane na snimanje?

Na mog oca, bar tako tvrdi, gužva i larma nisu ostavile nikakav utisak. Sve je to samo gnjavaža. Žali se kako su se mušterije već preplašile i razbežale. Izgubio je novac, izgubio je vreme, njegovo mleko ne traje daveka, buka helikoptera uznemirila je stado.

„Reci mu da nam je ovaj film veoma važan“, kaže mi Ana.

„Pitaj je koliko joj je važan“, kaže moj otac.

Ana nudi pedeset američkih dolara, ali oni su bezvredni ovde, daleko od grada i banaka. Moj otac pokazuje torbe i sanduke filmske ekipe. Otvaraju sve. On razgleda kamere, sočiva i kutije s filmskom trakom. Raspakuju se i pokazuju odeća i oprema za logorovanje. On dodiruje lampu za uragan, logorski štednjak, baterijsku lampu, madrac na naduvavanje i aluminijumske šipke za šator. To je njegov honorar. Ana klima glavom. „Kaži ocu da ćemo mu sve to ostaviti na dar kad ode-mo. Biće njegovo tek kad čitav film bude smešten u kutiju.“

Naporno radim s Anom na njenom filmu. S mojim ocem nije lako. On ne shvata zahteve snimatelja. Nema strpljenja za ponovljena snimanja. Ali stalo mu je do onih šipki za šator, pa gundajući sarađuje. Snimili su ga kako prodaje mleko sramežljivom mladoženji. Snimili su ga kako hrani stado. Prevodim Anina pitanja i prepričavam joj njegove mrgodne odgovore za filmski titl. Uređujem da filmska ekipa poseti ženu koja kaže da je bila nerotkinja dok nije počela da pije mleko mog oca. Sada je trudna i ima dvogodišnjeg sina. Umirujem stado dok kamera isputuje organe i vimena.

Uveče me Ana postavlja leđima okrenutog stadu, a licem kameri, i traži da govorim o svom detinjstvu. Pričam o usamljenom životu bez majke, braće i sestara. Opisujem duge dane koje sam provodio čuvajući krave. I kratke, srećne dane školovanja u rajskoj dolini.

„Pričaj nam o jalovicama“, kaže Ana. „Jesu li one svetinja za ovdašnji narod? Kakva je čarolija njihovog mleka? Reci nam to svojim rečima. Reci nam šta si sve saznao u detinjstvu.“

„One nisu svete“, kažem. „One uznemiruju stada, to je sve. Čudnovate su. Neukrotive. To su lude krave. Ljudi ih se plaše. A gde ima straha, ima i sujeverja. Sve je počelo pre mnogo pokolenja. Niko ne zna kako ni zašto.“

„Možeš li *ti* da kažeš kako i zašto?“

„Ljudi vole ohrabrenja“, kažem. „Vole da veruju u rešenja koja se mogu kupiti u teglama.“

„Ali kada tvoj otac umre, hoćeš li nastaviti porodičnu tradiciju i preuzeti stado?“

Žmirkam na suncu i odmahujem glavom. Stojim, prijatelji dragi, nasred svog nasledstva. Sada ga najzad vidite. Nedodirljivo. Neverovatno. Nemoguće ga je prodati. Svake godine otac mi dâ svežnjeve novčanica iz sefa i pošalje me u grad, na univerzitet. On ne shvata značenje tog novca. Razume samo obred primopredaje. Zauzvrat očekuje samo da se ja, kad on ostari, vratim u ovu dolinu i muzem ova jalova vimena za ovdašnju nagradu. On se obogatio na račun nauke. Njegovo bogatstvo guši slobodu. Šta mi je činiti, kolege studenti? Da istrunem ovde pod svetlom hiljada petrolejki? Ili da odbacim svoje nasledstvo, ostanem s vama i vašim očevima, uzdajući se u nauku i napredak?

„Neću prihvatiti to breme“, kažem kameri i narodu Švedske. „Moj otac je poslednji u lozi.“

Vaši očevi bili su pažljivi. I dalje me pozivaju za svoj sto u noćnim klubovima i u klimatizovane salone svojih kuća. Služe me upravo samlevenom kafom iz Kolumbije i finim pićima kupljenim u dalekim aerodromskim prodavnicama. Od televizijskog prenosa iz Švedske postao sam poznat u barovima. Fotografija mi je objavljena u mesnim novinama. Jedan član vlade grdi naše seljane zbog njihovog varvarskog sujeverja. Drugi hvali njihov osećaj za tradiciju. Na radiju je jedan zoolog rekao da je izdvajanje jalovica korisno, jer njihovo prisustvo remeti poslušnost ostalih krava. Drugi je tvrdio da jalovice treba ceniti iznad svih ostalih goveda jer daju dobro meso i lako se goje. Treba osnovati naučni odbor, rekao je, da istraži

načine odgajanja jalovica. Uvodnici suparničkih novina pozivali su Vladu Da Zaštiti Nacionalnu Tradiciju ili da Povede Bitku Protiv Nadrilekara. Više ne mogu, kolege studenti, da skrivam svoje nasledstvo od vas. Odbacujem svoju povučenost, naglašavam svoje otmeno ponašanje i preciznost svoje odeće. Odlazim kod manikira i puderišem čelo. Puštam brkove, na evropski način. Potiskujem svoj rečiti naglasak. Sve koji imaju pitanja u vezi sa stadom upućujem na svog oca. Moj posao je savlađivanje Biologije.

Upravo *tvoj* otac, Feni, predlaže mi racionalizaciju mog nasledstva. „Ne frkći na novac, Loudo“, kaže mi on, „naročito ne na svoj. Ostani blizak sa svojim bogatstvom. Želiš da budeš gradski momak s kancelarijom, računom u banci i pežoom. Diviš se naučnoj radoznalosti, poslovnoj inicijativi, savremenom poslovanju. Ali sva naša bogatstva zasnovana su na sujeverju koliko i tvoje. Šta je sujeverje nego pogrešno usmereno divljenje? Tvoji klijenti preterano cene lažno mleko. Naši preterano cene tranzistore, automobile, pomodnu odeću, putovanja. To je ključ poslova. Otkrij ono što je precenjeno, nagradi i prodaj po ogromnoj ceni. Tvoji preci bili su prvi savremeni poslovni ljudi. Shvatili su osnovna načela trgovine. Trebalo bi da se hvališ, ne da se stidiš. Šta ćeš učiniti? Odbacićeš svoje nasledstvo i mogućnosti koje ti ono pruža i živećeš ovde skromno? Kako ćeš preživeti? Gde ćeš raditi? Kome je u gradu trgovine potreban biolog?“ Pokazuje moje uglačane cipele, moje skupo odelo, moj nakit, lake antikne šolje za kafu na staklenoj ploči stočića, tebe, Feni, kako tiho sediš u dvorištu, odevena u svoju najbolju svilenu haljinu, i čitaš pariski časopis. „Šta će biti sa ovim?“

Savetuje me da se osavremenim, da pronađem saradnike, da se širim. „Kada tvoj otac umre“, kaže, „zadrži stado, ali ostani ovde u gradu kao slobodan čovek, neopterećen, okružen udobnošćima, i rukovodi tim jalovicama kao poslovnim poduhvatom.“

„Ali to mleko nije dobro!“

Tvoj otac se smeje. „Kafa nije dobra“, kaže. „Od nje mi lupa srce. Ima gorak ukus. Zašto je pijem? Zbog navike i sujeverja. Uveren sam da me trezni kada se napijem. Verujem da mi izoštrava um kad sam umoran. Verujem da je ponuditi gosta kafom jednako hiljadama izraza dobrodošlice. Ti i nauka kažete mi da kafa ne trezni, ne opušta, ne osvježava, da nije dobrodošlica, da mi skraćuje život, da košta čitavo bogatstvo, da uništava ekonomiju Brazila i da, predugo ostavljena u posudi, nagriza srebro. Ali pokušaj da me sprečiš da je pijem! Baš me briga za diktaturu nauke. Kao i tvoje susede. Sloboda izbora. Zavaravajte se po svojoj volji, to je geslo nacije. Zauzdaj sujeverje. Pretvori ga u svoju prednost. Izmuzi ga do kraja!“

U poslednje vreme ne sanjam široku dolinu i otrcane glave suncokreta, nego belu, svežu kancelariju s redovima telefona i zveketom kasa i pisacih mašina. Vidim sebe s prijateljima u predvorju. Uvežbavam duge razgovore s kolegama studentima svojih sinova i kćeri. S njima sam opušten i blago ljubopitljiv. Oni mnogo vole da sede i razgovaraju o studijama ili o svojim putovanjima u Evropu.

Zamišljam takođe i svoj dom, daleko među grmljem. Plaćeni upravitelj stara se o mom stadu i prodaje pažljivo odmerene posude s mlekom jalovica po utvrđenim cenama mladencima i bezdetnim ženama. Vidim kamion s mojim imenom ispisanim sa strane kako svakog meseca sakuplja mleko i donosi ga u moju prodavnicu u gradu. Mleko jalovica i sveža divizma sada su dostupni svakome. Moji najbolji kupci ovde su turisti; ako su previše stidljivi ili cinični da ulože novac u kesicu dehidriranog mleka, rado troše dolare, franke i marke na šarene razglednice sa slikama stada i „amaj-

lije“ od komadića kože jalovica. Napisao sam i odštampao ilustrovanu brošuru o našoj porodici i njenoj tradiciji. Dobro se prodaje. Moji snovi cvetaju i rastu. Moji sinovi i kćeri o svom nasledstvu razmišljaju hladnokrvno i spokojno.

Ali u treznijim trenucima ne sanjarim. Čekam. Svake godine preko Žetvenog raspusta posećujem oca i posmatram naše krave, jalove i neposlušne, dok se muvaju i meškoluje po oštroj travi i zakržljanim trnjacima. U selu me sada zovu Lobanja Koja Govori. Moji susedi rado prihvataju očeve šale. Ne misle ništa loše. Moj otac, umesto da kopni i stari, kao da je sve snažniji i živahniji. Da nije malo i porastao? Nema sedih u kosi. Leđa su mu široka i prava. Zubi i vid mu nisu oslabili. Zamišljam da se plaši svojih naslednika i da je odlučio da živi doveka.